

Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet

Meie: 06.11. 2024 nr 66

sotsiaal@tallinnlv.ee

Eesti Puuetega Inimeste Koja arvamus Tallinna Linnavolikogu sotsiaalvaldkonna määruste muutmise eelnõule

Eesti Puuetega Inimeste Koda tänab Sotsiaal- ja Tervishoiuametit (edaspidi TSTA) kaasamise eest linna rakendusaktidele arvamuse avaldamiseks.

2024. aastal on Eesti Puuetega Inimeste Koda (edaspidi EPIKoda) koos Tallinna Puuetega Inimeste Koja ja liikmesühingutega osalenud isikliku abistaja teenuse aruteludes TSTAgas. Aprillikuus tegi TSTA ettepaneku kohtuda eesmärgiga jõuda kõiki osapooli rahuldava tulemuseni, sh arutada inimeste vajadusi seoses teenuse kasutamisega, kuulata ära sihtrühmade ootused ning arvestada sellest lähtuvalt välja ka teenuse tegelik maksumus ja võimalik omaosalustasu suurus. Juunikuus toimus töögrupi viimane kohtumine, mille järgselt andsid ametnikud sõnumi, et omaosalust muuta ei planeerita, kuna koalitsiooni kokkuleppe kohaselt säilitatakse linna sotsiaalvaldkonna tugiteenuste omaosalus senisel tasemel.

Eelnõu: Sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 16 jätab kohalikule omavalitsusele võimaluse otsustada, kas sotsiaalteenuste osutamise eest võetakse tasu või mitte. Seni on Tallinna linn rahastanud enamikku sotsiaalteenuseid täies mahus. Arvestades, et vajadus teenuste järele kasvab, ei ole selline lähenemine enam jätkusuutlik, sest ei võimalda tagada teenuse piisavat kättesaadavust ja oodatavat kvaliteeti. Ei ole õige ega õiglane, et linn peab oluliseks omaosaluse määramist/kasvu kohustuslike ja vajaduspõhiste teenuste eest, mida puudega inimesed ja nende lähedased kasutavad eesmärgiga teistega võrdselt õppida, töötada, ühiskonnaelus osaleda. Mõistame, et seoses erinevate kriisidega, mis viimastel aastatel on valusalt kõiki sektoreid tabanud, otsitakse kokkuhoiukohti, kuid arusaamatuks jääb, miks minnakse just omaosalust kehtestama/suurendama just enim haavatavate sihtgruppide vajaduspõhiste teenuste puhul (eeldatav omaosaluste tasu erinevate teenuste lõikes kokku 582 900 eurot).

Omaosalustasu maksmine inimese enda rahalistest vahenditest suurendab tema vastutust teenuse taotlemisel ja kasutamisel. Kui inimesel tuleb tasuda omaosalustasu, analüüsib ta põhjalikumalt oma vajadust abi järele, sh abivajaduse mahtu. Eelnõu tekstist jääb mulje, et inimesed kasutavad teenust rohkem, kui nende vajadused ette näevad ja seetõttu on vaja kehtestada teenustele omaosalus. Puudega lapse hoiuteenus, tugiisikuteenus, täisealise isiku tugiisikuteenus ja isikliku abistaja teenus on kõik inimese vajadustest lähtuvad teenused, mida kohalik omavalitsus osutab vastavalt kehtivale sotsiaalhoolekande seadusele eelhinatud vajaduse alusel. Teenuse vajadust hindavad kõrgharidusega vastava väljaõppe saanud sotsiaaltöötajad. Sisendi oma vajaduste kohta annab inimene, aga abivajaduse mahu otsustab sotsiaaltöötaja.

Omaosaluse kehtestamine ja/või suurendamine ja selle vähendamise sidumine sissetulekupiiriga vajab väga hoolsat ja kaalutletut otsust, mida tuleb mõistliku aja jooksul läbi arutada ka huvigruppidega. **31.10.2024 eelnõu tutvustamisel öeldi, et on kaalutud mitmeid alternatiive omaosaluste kehtestamisega seondult, kuid koos sihtgruppidega neid alternatiivseid võimalusi (sh ka eelnõuks vormunud ettepanekuid) arutatud ei ole. Leiame, et mingis osas võib omaosaluse kehtestamine/suurendamine olla mõeldav, kuid selle suuruse ja tingimuste üle otsustamine vajab analüüsi ja arutelusid sihtgrupiga eesmärgiga tagada, et omaosaluse suurus ei oleks tegelikult ja potentsiaalselt, otseselt ega kaudselt takistav asjaolu teenuse kasutamisel, enesevääriskuse tagamisel, eneseteostusel ega muudes Puuetega Inimeste Õiguste ja Põhivabaduste Konventsioonis puudega inimestele tagatud õiguste realiseerimisel ning kohustuste kandmisel.** Kui teenuste omaosalus on liiga kõrge, on ohus inimeste vaimne ja füüsiline tervis, ühiskonnaelus osalemine (nii puudega inimesed kui ka omastehooldajad) ja võrdne kohtlemine. **Peame oluliseks rõhutada, et puudega inimesed kogevad oluliselt rohkem takistusi ühiskonnaelus osalemisel kui ilma puudeta inimesed ning pole seaduste sisu ja mõttega kooskõlas, õiglase ega põhjendatud, et puudega inimesed või nende lähedased peavad oma teenitud sissetuleku suures mahus kulutama teenuste peale, mis aitavad neil teistega võrdselt õppida, töötada, ühiskonnaelus osaleda.**

Lisaks leiab EPIKoda, et eelnõu on vastuolus Sotsiaalhoolekande seaduse § 16-ga, kus on sätestatud põhimõtted, millest kohalikud omavalitsused peavad juhinduma teenuse omaosaluse määramisel. Teenuse omaosaluse määramisel tuleb **arvesse võtta sotsiaalteenuste mahtu, teenuse maksumust ning teenust saava isiku ja tema perekonna majanduslikku olukorda,**

sh ei tohi võetava tasu suurus saada takistuseks teenuse saamisel. Õiguskantsleri esindajad¹ on seaduse tõlgendamisel välja toonud, et kodus istumine ei tohiks abivajavale olla soodsam kui töөлkäimine või õppimine, see tähendab, et inimese kanda jääv omaosalus ei tohiks jätta talle vaid töö ja õppimisrõõmu ja selleks, et saada ülevaadet, kas sotsiaalteenuse tasu on inimesele taskukohane, on oluline arvestada ka inimese väljaminekutega: näiteks igapäevased kulud, sh kulud eluasemele ja toidule, kulud alaealisele lapsele või lastele, puudest tingitud lisakulud (kuhu võivad kuuluda väga erinevad kulud – transport, abivahendid ja nende korrashoid lisatasu isiklikule abistajale/tugiisikule eesmärgiga motiveerida väikese tasu eest töötamist), laenu- ja liisingumaksud, täitemenetluse kulud jne.

Eelnõu kohaselt plaanitakse läbivalt *puudega lapse hoiuteenusele, puudega lapse tugiisikuteenusele, täisealise inimesega tugiisikuteenusele ja isikliku abistaja teenusele kehtestada 10% omaosalus teenusehinnast olenemata inimese sissetulekust. Määruse järgi on võimaldatud vähendada omaosalust 5%-ni teenusehinnast, kui teenuse saaja või temaga koos elavad ja ühiselt majandavad inimesed on viimase 12 kuu jooksul saanud toimetulekutoetust või neile jääb pärast eluaseme kulude tasumist kätte vähem kui Tallinna linna kehtestatud toimetulekupiir.* Seega pole Tallinna linn põhimõtete koostamisel arvesse võtnud sotsiaalhoolekande seadust, sest eelnõu sätted ei võimalda hinnata iga inimese individuaalselt maksevõimet, st et võib olla olukordi, kus inimene ei ole võimeline teenuse eest omaosalust maksma. Eelnõu järgi ei ole maksevõime arvutamisel samuti arvestatud muude igapäevaste väljaminekutega: näiteks igapäevased kulud, sh kulud eluasemele ja toidule, kulud alaealisele lapsele või lastele, puudest tingitud lisakulud, laenu- ja liisingumaksud, täitemenetluse kulud jne. (sh võivad igapäevased vajalikud kulud olla inimeste lõikes väga erinevad). Puudega inimese sotsiaaltoetused ei kata tänasel päeval ära kõiki puudest tingitud lisakulutusi.

Viitame siinkohal Riigikohtu 2019. aasta otsusele², mis kuulutas põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks Narva Linnavolikogu koduteenuste määruse sätte, mis määras kindlaks, et teenust saavalt inimeselt võetakse koduteenuse eest tasu juhul, kui tema sissetulek ületab 50% kehtivast töötasu alammäärast, ning tasuda tuleb sellisel juhul 15% teenuse maksumusest. Riigikohus selgitas oma otsust asjaoluga, et kui kohalik omavalitsus määrab tasu suuruse

---

¹ <https://www.oiguskantsler.ee/et/%C3%B5iguskantsleri-n%C3%B5unikud-kristi-ploom-ja-angelika-sarapuu-abivajaja-omaosalus-sotsiaalteenuse-eest>

² <https://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?AuditId=6574&FileId=19429>

kindlaks protsendina teenuse maksumusest, pole välistatud, et teenuse hind võib saada takistuseks teenuse kasutamisel. Kohtuotsuse järgi on tasu suuruse kindlaksmääramisel teada omavalitsuse kehtestatud teenuse maksumus, samuti on üldjoontes prognoositav inimesele vajaliku teenuse maht (mis selgitatakse välja abivajaduse hindamise käigus). Seega ei võimalda kohtu tõlgendusel tasu kehtestamine protsendina teenuse maksumusest võtta arvesse isiku ja tema perekonna majanduslikku olukorda, mis ei sõltu üksnes inimese sissetulekust, vaid ka varast ja kohustustest. Narva Linnavolikogu määruste põhiseaduslikkuse kontrolli taotluse Riigikohtule esitas õiguskantsler, kelle selgitusel ei tohi omavalitsusüksus üldaktiga kehtestada tasu, mida inimesel tuleb teenuse eest tasuda. Õiguskantsleri selgituse kohaselt ei või inimest panna olukorda, kus ta peab valima enda ja oma pere esmavajaduste rahuldamise ning vajaliku sotsiaalteenuse saamise vahel, sest see oleks inimeste ebavõrdne kohtlemine nende majandusliku olukorra alusel.

Eelnõu tutvustamisel toodi ametnike poolt lisaks välja, et kui inimene pole võimeline maksuma 5% omaosalust, siis võib ta eraldi taotleda sissetulekust sõltuvat toetust. Riigikontroll on oma 2024. aasta kevadel ilmunud auditis³ välja toonud, et sotsiaalhoolekande seadusega pole kooskõlas kohalike omavalitsuste määruste paragrahvid, mille järgi peab inimene pärast teenuse saamise otsust esitama eraldi avalduse, et saada toetust (või soodustust), kui talle määratud tasu on tema jaoks liiga koormav. Sellisel juhul ei arvesta kohalik omavalitsus inimese võimalustega tasu määramise hetkel ehk kohalik omavalitsus jätab oma kohustuse täitmata.

Eraldi soovime rõhutada tugisikuteenuse omaosaluse kehtestamist puudega lastele. 31.10.2024 eelnõu tutvustusel toodi välja, et ca 200 last saavad tugisikuteenust selleks, et koolis käia. Tulenevalt erivajadusest ei ole paljudel juhtudel lapse koolis osalemine ja õppimine võimalik ilma tugisikuta, kuna laps võib vajada individuaalselt tähelepanu ja toetamist. **Juhul kui Tallinna linn kehtestab puudega lapse tugisikuteenuse omaosaluse (1.20 eurot/h), tähendab see, et puudega laste pered peavad tasuma põhihariduse omandamise eest, mis on teistele Eestis kasvavatele ja õppivatele lastele tasuta, mis tekitab ebavõrdset kohtlemist. EPIKoda ei saa sellise muudatusega nõus olla – hariduse omandamine peab jääma kättesaadavaks kõigile lastele olenemata nendest puudest või pere majanduslikust olukorrast vastavalt Eesti Vabariigi Põhiseadusele.**

---

³ <https://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?AuditId=6574&FileId=19429>

Lisaks eelnevale esitame konkreetsed tähelepanekud ja küsimused seoses eelnõuga:

1. Palume täpsustada omaosalustasu kehtivust, kuna on ebaselge, mida tähendab seletuskirjas toodud määratlus *"kehtib alates 01.04.2025 olenemata teenuse määramise otsuse ajast"*. Kas siin on mõeldud, et omaosaluse kehtestamine kohaldub juba määratud teenustele? Kui jah, siis ettepanek on kohaldada üksnes al 01.04.2025 tehtud otsustele, sest inimestel on õiguslik ootus teenusele.

2. Eelpool viidatud põhimõtte, et omaosalusest ei ole võimalik eelnõu kohaselt vabastada, on vastusolus sotsiaalhoolekande seaduse toodud põhimõttega, mis ütleb, et omaosaluse kehtestamisel tuleb lähtuda juhtumipõhiselt. Eelnõu tutvustamisel toodi ametnike poolt välja, et kui inimene pole võimeline maksuma 5% omaosalust, siis võib ta eraldi taotleda sissetulekust sõltuvat toetust.

Lisaks sätestab paragrahvi 5 lõige 33, et linn ei võta omaosalustasu puhul maksekohustust täielikult üle erinevalt sotsiaalhoolekandelise abi andmise korra (edaspidi abi andmise kord) §-s 13 sätestatust. Lisaks sotsiaalhoolekande seadusega vastuolule sätestab eelnõu oma määruste põhiselt ebavõrdse kohtlemise, sest osade linna poolt osutatavad teenuste puhul on võimalus omavalitsusel maksekohustus täielikult üle võtta, kuid osade puhul mitte. Inimese vaates on oluline ühtne ja selge haldus.

3. Maksevõime hindamisel arvestatavate kulude arvestamisel lähtutakse Tallinna linna kehtestatud arvestuslikust eluasemekulust ehk küsimus on, millised kulukomponendid sinna kuuluvad? Eelnõu seletuskirjas neid kulusid loetletud ei ole.

4. Eluruumi kohandamisel hüvitavate kulude maksimaalse määra kehtestamine ei ole sotsiaalhoolekande seadusega kooskõlas. Juhtumeid tuleb hinnata ja hüvitist maksta juhtumipõhiselt.

Eluruumi kohanduse saajale omaosaluse kehtestamine vähendab linna eelarvelist kulu ligikaudu 20 000 eurot kalendriaastas. Prognoosi aluseks on võetud eeldus, et kohandatavate pindade arv ja tüüp (ukseavad, vannitoad, WCd) jääb 2024. aastaga võrreldes samaks ja kallimate kohanduste (kaldteed, lae- ja platvormtõstukid) arv ei kasva. Inimesed ei tule kallimaid kohandusi taotlema, kui linn on sätestanud piirmäära, millest kallimaid kohandusi ei võimaldata, mis tähendab, et inimene võib jääda ilma vajaduspõhise abita.

5. *Omaosalustasu vähendamine vormistatakse haldusaktiga ja omaosalustasu vähendatakse kuni 12 kuuks. Teenuse saajal on kohustus teavitada asjaolude muutumisest ja vajadusel hinnatakse omaosalustasu suurus ümber. Tagasiulatuvalt omaosalustasu suurust ei vähendata.* Kui inimesel 12 kalendrikuu jooksul asjaolud muutuvad ning ta ei pöördu ümberhindamiseks, kas sellisel juhul nõutakse tagasiulatuvalt omaosalus sisse? Inimese vaates on väga keeruline arvestust pidada, kui omaosaluse suuruse arvestamisel võetakse arvesse viimase 6 kuu netosissetulek ning arvestuslikud eluasemekulud.

6. Kui inimene kasutab mitut linna eelarvest rahastavat teenust – kuidas toimub arvestus? Kas teenuste koostoimel on omaosalusel lagi? Kui näiteks pere kasutab nii puudega lapse hoiuteenust, tugiisikuteenust, sotsiaaltransporditeenust. Ei ole seadusega kooskõlas, kui ei võeta arvesse inimese individuaalset olukorda – sissetulekuid ja väljaminekuid.

7. Palume täpsustada paragrahvi 6 lõige 5, mida muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: *„lapsele, kes vastab sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud tingimustele, tagatakse asendushooldusteenus eelkõige juhul, kui eestkostjaks või eestkostja ülesannete täitjaks on määratud Tallinna Linnavalitsus.“*. Kes on laps, kes vastab SHS sätestatud tingimustele"? Ning kas jätkuvalt kehtib olukord kus vanem peab hooldusõigusest loobuma, et laps saaks asendushooldusteenusele (muudatuses sõnastus "eelkõige juhul kui eestkostjaks või eestkostja ülesande täitjaks on määratud Tallinna Linnavalitsus". Mõiste "eelkõige" tekitab segadust, ootame selgemat sõnastust ja ka sisulist selgitust.

Kokkuvõtvalt leiame, et omaosaluse kehtestamine/suurendamine vajab väga hoolsat ja kaalutletult otsust, mis on läbi arutatud ka huvigruppidega. Peame oluliseks eelnõu sellisel kujul mitte vastu võtta ning leida koos huvigruppidega tasakaalupunkt maksimaalse võimaliku omaosaluse suuruse osas (sh erinevate teenuste omaosaluse koostoimes), sh ka erisused omaosalusest vabastamiseks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Maarja Kraiss-Leosk

Tegevjuht

Kristi Käär; Toetuste ja teenuste nõunik +372 5401 0462; kristi.kahar@epikoda.ee